

TÜRKİYE’NİN NATO ÜYELİĞİ VE KORE SAVAŞI

BÜLENT AKKAYA *

Öz

Türkiye'nin Karadeniz'e, Akdeniz'e açılan boğazların sahibi olması, Basra Körfezi'ne yakınlığı ve Sovyetlerin buralarda hep gözünün olması nedeniyle coğrafi konumu güvenlik politikalarını etkilemiştir. 1920'li yıllardaki Türk dış politikası politika anlaşılır bir politikadır. Çünkü 1918-1922 yılları arasında batı ile bağımsızlık mücadelesi veren Türkiye, sınırları küçülmüş, askerî ve ekonomik olarak zayıflamış bir haldeydi.

1930'lu yıllarda ise Türkiye tarafsız bir politika izlemenin kendisini izole edeceğinin farkına varmasıyla ikili ilişkiler ve ittifaklar arayışında olmuştur. Türkiye, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Sovyet tehdidi karşısında batı ülkeleri ile yakınlaşmaya gitmiş özellikle ABD'ye yakınlaşmaya başlamıştır. CHP tarafından başlatılan NATO'ya üye olma girişimleri 1950 seçimleri ile iktidara gelen DP tarafından da devam ettirilmiştir

25 Haziran 1950 tarihinde başlayan Kore Savaşı ile Türkiye, ABD'nin ardından kara askeri gücünü Kore'ye gönderme kararı alan ikinci ülke olmuş ve NATO'ya katılmasında Kore Savaşı etkili olmuştur. Bu çalışma ile Türkiye'nin Nato'ya girişinde Kore Savaşı'nın etkisi anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Demokrat Parti, Güvenlik, NATO, Kore Savaşı.

NATO MEMBERSHIP OF TURKEY AND KOREAN WAR,

Abstract

Turkey's geographical position effect its security politics owing to Bosphorus and nearer Persian Gulf and because of Soviets always want to keep these places. Turkey's foreign policy was reasonable in 1920 year's, because Turkey was poorer as military and economical position through struggling to Western countries to have its indepenence.

* Dr. İl Emniyet Müdürlüğü, Bingöl, bulentakkaya98@yahoo.com

In the 1930 year's Turkey's objective foreign policy could be caused to Turkey's isolation from World policy. So Turkey's foreign diplomacy, place of had been close peaceful western contries and endeavored in order to participate in the alliances.

After World War II, When Soviet threat came out, as a result of this Turkey approaching Western World and especially to USA. Attempts to affiliate to NATO were begun by People's Republican Party (PRP) and carried on by Democrat Party which came to power with 1950 Elections. DP government started to be a member of NATO.

Korean War which began at the date of 25th June in 1950. Turkey sent military forces to the Korean War after USA and Korean War was effective for Turkey's membership of NATO. In this article, I'd try to explain Turkey's affiliation to NATO and Korean War.

Key Words: Turkey, Democrat Party, Security, NATO, Korean War.

GİRİŞ

Çok partili döneme geçişin dış dinamiklerini hiç kuşkusuz 2. Dünya Savaşı ve sonrası ortaya çıkan yeni dünya düzeni yaratmıştır. Savaşta tarafsız kalabilmek için kararlı bir politika izleyen Türkiye,¹ savaş sonrası kurulmakta olan BM'e kurucu üye olabilmek için, 1944'te yenilmekte olan Mihver devletleriyle ilişkisini kesmiş ve 23 Şubat 1945'te Almanya'ya karşı savaş ilan ederek, ertesi gün 24 Şubat 1945'te BM Beyannamesini imzalamıştır².

Savaş sonrası Mihver devletlerinin yenilgisi ile Almanya ve İtalya'da tek parti rejimlerinin ortadan kalkması, kendi içinde demokratik değerleri taşıyan rejimlerin, özellikle ABD'nin savaştan dünyanın egemen gücü olarak çıkması, Türk Hükümetinin kendini Batı'ya özellikle ABD'ye daha yakınlaşmaya mecbur hissetmesine sebep olmuştur³. Savaş sonunda Türkiye'nin siyasi ve ekonomik menfaatlerinin kesinlikle Batı tarafında olduğu görülüyordu ve bu menfaatleri geliştirmenin en iyi yolu Batı'ya daha fazla yaklaşmaktı. 1945'te Türkiye, San Fransisko Konferansı'na kurucu üye olarak katılmış, BM Antlaşmasını imzalamış ve demokratik idealler için kesin söz vermiştir⁴. BM Anayasası'nı kabul etmekle Türkiye, bu

¹ Tefik Çavdar; Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950), İmge Kitabevi, Ankara 1999, 363-364.

² Fahir Armaoğlu; 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi, Alkım Yay., Ankara, s. 421-414.

³ H. Bayram Kaçmazoğlu; Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları, Birey Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 14.

⁴ Erik Jan Zürcher, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yay., İstanbul 1998, s. 302.

Anayasa'nın demokratik prensiplerine uygun daha hür bir rejime geçmeyi de kabul etmiş oluyordu⁵.

Türkiye, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Sovyet tehdidi karşısında batı ülkeleri ile yakınlaşmaya gitmiş, ABD de Türkiye'nin toprak bütünlüğü ile ilgilenmeye başlamıştır. ABD'nin yeni politikası içeriden ve dışarıdan tehdit altında olan ülkeleri desteklemektir⁶. Savaşın sona ermesiyle Sovyetlerin faaliyetleri Türkiye'ye sıkıntılı bir dönem yaşatmıştır. ABD ise komünist tehlikenin yayılması endişesiyle Türkiye ile ilgilenmeye başlamıştır. Bunda iki faktör etkili olmuştur. Birincisi Sovyetlerin yayılma politikası, ikincisi de 1945-1946 boyunca dünya politikasını meşgul eden İran meselesi olmuştur⁷.

2. Dünya Savaşı'nın sonunda Berlin Buhranı ,Sovyet Rusya ile işbirliği içinde barış dolu bir dünya oluşturmanın imkânı kalmadığını göstermiştir. Berlin Buhranı; Batılılar ile Sovyetler arasında işbirliği ve ortaklığın tamamen bittiğini ve dünyanın Doğu ve Batı blokları olarak ikiye ayrıldığını gösteren bir olay olmuştur⁸. Berlin Buhranı gerçekte Sovyet Rusya'nın mümkün olduğu kadar geniş bir bölgeyi kontrol altına alma amacına yöneliktir⁹. Bütün bunlara ilaveten barışı sürdürmek ve korumak adına kurulan BM'de Sovyet Rusya'nın vetoları yüzünden isleyemez duruma gelmişti¹⁰. 17 Mart 1948'de İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan “Brüksel Antlaşması” muhtemel bir saldırıya karşı kuvvetleri birleştirmeyi amaçlayan ilk antlaşma olmuştur. Bu siyasetin en etkili halkasını da 4 Nisan 1949'da kurulan NATO oluşturmuştur¹¹.

2. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI

2. Dünya Savaşı sonrası dünyanın görünümünde çok büyük değişiklikler olmaya başlamıştı. Almanya ve İtalya'da faşist yönetimler yıkılarak; demokrasi ve milletlerarası barışın çekiciliği yaygınlaşıyordu. Türkiye, savaş sırasında izlediği “oportünist” sayılabilecek tarafsızlık politikasının yarattığı gediği kapatmak için, oldukça geç bir kararla, mihver devletleriyle

⁵ Kemal Karpat; Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967, s. 127.

⁶ Hüseyin Bağcı; Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar, ODTÜ Gelişme Vakfı Yay., Ankara 2007, s. 7;

⁷ Fahir Armaoğlu; 20. Yüzyıl..., s. 425-426.

⁸ Fahir Armaoğlu; 20. Yüzyıl..., s. 447.

⁹ Fahir Armaoğlu; 20. Yüzyıl..., s.448.

¹⁰ Mehmet Gönlübol; A. Halûk Ülman; A. Suat Bilge ve Diğerleri; Olaylarla Türk Dış Politikası (1945–1965 Dönemi), Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1987, s. 224.

¹¹ Yusuf Sarımay; Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve Nato'ya Girişi (1930-1952), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 76.

ilişkilerini 1944 yılında keserek, savaşın sonucu belli olduktan sonra -bir bakıma “durumu kurtarmak” için- 2 Şubat 1945'te Almanya'ya karşı savaş ilân etti ve hemen ertesi gün Birleşmiş Milletler Beyannamesini imzaladı. Bu durum Türkiye'yi Batı dünyasına yaklaştıran önemli bir adım oldu. Bu yakınlaşmada askerî nedenler de etkili olmuştur¹².

Bu gelişmelere paralel olarak, Türkiye Batı dünyasının yeni önderi rolünü kesinleştirmek üzere olan Amerika Birleşik Devletlerine daha fazla önem vermek durumuyla karşı karşıya bulunuyordu. Bu yeni “süper güç”le ilişkileri geliştirmek sadece Türkiye'nin Batı dünyası nezdindeki itibarını artırmak için değil, fakat aynı zamanda ekonomisini düzlüğe çıkarabilmek için de gerekli görülüyordu. Başkan Roosevelt'in ölümü üzerine, yerine geçen Truman güneydoğu Avrupa'nın savaş sonrası durumuyla yakından ilgilenmek gerektiği görüşündeydi ve nitekim Truman Doktrini çerçevesinde Yunanistan ve Türkiye'nin desteklenmesi iki yıl sonra gündeme gelmişti¹³.

Burada dış politik gelişmelere baktığımız zaman Sovyetler Birliği'nin savaşın bitiminden çok kısa bir süre sonra, Türkiye'den resmen toprak talebinde bulunması ve boğazların statüsünde söz hakkı istemesi, Türkiye'nin Batı dünyasıyla -özel olarak Amerika Birleşik Devletleriyle- temaslarını sıklaştırmasını ve zamanla NATO'ya girmesini zorunlu kılmaktaydı. Sovyetler Birliği, 7 Kasım 1945'te süresi bitecek olan Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşmasında, savaş sonrası ortaya çıkan köklü değişiklikler yüzünden, yeni şartlara göre ciddi değişikliklerin yapılmasını istemekteydi¹⁴. Türkiye'nin Sovyetlerle yeniden ilişki kurabileceğini bildirmesi üzerine Sovyetler, Türk-Sovyet sınırında bazı değişiklikler yapılması ve Montreux Sözleşmesi'nin Boğazların ortaklaşa savunulmasına imkân verecek tarzda gözden geçirilmesi gibi birtakım şartlar ileri sürdü. Bu taleplerin Türkiye tarafından reddedilmesi Sovyetler Birliği'ni kararından vazgeçirmeye yetmemiş ve 24 Eylül 1946'da ikinci bir nota vererek isteklerini tekrarlamış, fakat Türkiye bu notayı da 18 Ekim günü reddetmiştir¹⁵. Avrupa dengesinde meydana gelen boşluklardan yararlanan Sovyetler

¹² Ömer Kürkçüoğlu; “Türk Demokrasininin Kuruluş ve İşleyişinde Dış Etkenler (1946'dan bu yana)”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 33, S. 1, 1978, s. 225.

¹³ Redvers Opie; “Amerikan Yardımı ve Kalkınma Meselesi”, (Çeviren, Cemal Mihçioğlu) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 1953, s. 89-90.

¹⁴ Şerafettin Turan; Türk Devrim Tarihi, 4. Kitap (İkinci Bölüm) Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960), Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, 143-144..

¹⁵ Taner Timur; Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş, İmge Kitabevi, Ankara 2003, s. 61-62; H. Bayram Kaçmazoğlu; Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları, Birey Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 15; Fahir Armaoğlu,; 20. Yüzyıl..., s. 415.

Birliği'nin Türkiye üzerindeki toprak istekleri İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'nin dış politikasına egemen olan ve ona istikamet veren temel unsurlardan biri olmuştur.

KORE SAVAŞI ÖNCESİ POLİTİK GELİŞMELER

14 Mayıs 1950'deki genel seçimlerin üzerinden 1 ay 11 gün geçmişti ki 25 Haziran 1950'de Kore Savaşı patlak verdi. Başbakan Menderes 11 Temmuz günü yapılan Meclis toplantısının ardından gazetecilerin sorduğu “Askerî Şûra toplantıları hakkında izahat verir misiniz?” sorusuna “Evvelce de belirttiğimiz gibi ordumuz teşkilâtının yeni baştan ele alınıp gözden geçirilmesi lâzımdır. Ordumuzu bu şekilde yeni baştan takviye ve tensik etmek kararındayız”, “Bu toplantıların fevkalâde bir mahiyeti var mıdır?” şeklindeki soruya ise “En sakın devirlerde bile ordumuz üzerinde ehemmiyetle durmak mecburiyetindeyiz. Yeni bir şey yoktur”¹⁶ şeklinde cevap vermiştir.

18 Temmuz 1950'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar başkanlığında, Başbakan Adnan Menderes, Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarının katılımıyla Yalova'da bir toplantı yapıldı¹⁷. Toplantının sonunda “orduda kuvvetlerimizin takviyesi ve geliştirilmesi için alınması gerekli tedbirleri müzakere edilmiştir” denildi¹⁸. 18 Temmuz 1950'de Yalova'da yapılan toplantıda genel kaniya göre Kore'ye asker gönderme kararının alındığı düşünülmekteydi¹⁹.

Türkiye'nin asker gönderme kararı almasından birkaç gün önce İstanbul'da bulunan Washington Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin'e Cumhurbaşkanı'nın görüşmek istediği bildirildi. Elçi talimat gereği Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın yanına vardığında, Başbakan Adnan Menderes ve Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın da orada olduğunu gördü. Başbakan; o gün sabah, Birleşmiş Milletler Anlaşması gereğince, dünya barış örgütünün karşı koymakla görevli olduğu, ancak aynı anlaşmanın ihdasını öngördüğü milletlerarası polis kuvveti henüz teşkil edilmemiş olduğundan, barışa bağlı üyelerin gönderecekleri askeri birliklerle saldırıya mukabele etmek zorunluluğu doğduğu ve bu maksatla, Kore'de düşmana karşı dövüşen Amerikan ordusuna yardım etmek üzere, Türkiye'nin de bir askeri kuvvet göndererek katkıda

¹⁶ Ayın Tarihi, Temmuz 1950, S. 200, s. 67.

¹⁷ Altan Öymen; Değişim Yılları, Doğan Kitap, İstanbul 2004, s. 547-548; Ümit Özdağ; Menderes Döneminde Ordu - Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 2004, s. 34.

¹⁸ Celal Bayar; Başvekilim Adnan Menderes, (Derleyen İsmet Bozdağ) Tercüman Yay., İstanbul 1986, s. 118; Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke; Düşler ve Entrikalar: Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası, Alfa Yayınları, İstanbul 2004, s. 72.

¹⁹ Hüseyin Bağcı; Türk Dış..., s. 20.

bulunmasının telkin edildiğini söyleyerek elçinin verilecek cevaba yönelik görüşlerini açıklamasını istedi²⁰.

25 Temmuz 1950 akşamı Cumhurbaşkanı başkanlığında tüm bakanların, Genelkurmay Başkanı ve Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın da iştirak ettiği Bakanlar Kurulu toplantısında BM Güvenlik Konseyi'nin Kore Savaşı'na yardım başvurusuna verilecek cevap üzerinde görüşülmüş BM'e şu telgraf çekilmiştir.

“Mr. Trygve Lie, BM Genel Sekreteri

BM Paktından doğan taahhütlerine ve Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uymayı bir vecibe bilen Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kore hakkındaki yardım talebini mütezammın 15 Temmuz 1950 tarihli telgrafınızı bu zihniyet içinde ve itina ile tetkik etmiştir. Cumhuriyet Hükümeti bu tetkik neticesinde mezkur kararları dünyanın şimdiki şartları içinde umumi barış hizmetinde müessir ve fiili bir şekilde icra mevkiine vâzetmekteki lüzum ve ehemmiyeti müdrik olarak, Kore'de hizmet etmek üzere 4500 mevcutlu silâhlı bir Türk savaş birliğini Birleşmiş Milletler emrine vermeye karar vermiştir”²¹.

Başbakanın Kore'ye asker gönderilmesi ile ilgili olarak yaptığı basın toplantısında, Hükümetin Kore'ye 4500 mevcutlu silahlı bir Türk birliği göndererek Birleşmiş Milletler emrine vermeyi karar altına almasıyla ilgili basında geçen haberler Senatör Fulbright ile Senatör Mundt'un ısrarı üzerine Amerikan Kongre zabıtlarına geçirildiği bildirilmiştir²². Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi Başbakan'a göre; NATO'ya üyelik yolunda bir fırsat olarak değerlendirilmiştir²³.

TÜRKİYE'NİN GÜVENLİĞİ İÇİN KORE'YE ASKER GÖNDERİLMESİ

Türk dış politikasını şekillendiren ana etken; Sovyet tehdidi ve bu tehdide karşı millî güvenliğin sağlanabilmesi maksadıyla ittifak arayışları olmuştur. Bu nedenle Türkiye için ana hedef batının öncülüğünde kurulan tüm siyasî, askerî ve ekonomik ittifaklara üye olmak olmuştur²⁴.

Başbakan Adnan Menderes, bu çerçevede 22 Mayıs 1950'den 8 Mart 1951'e kadar görev yapan birinci hükümet programındaki dış politika esaslarını “Bugün herhangi bir partinin

²⁰ Feridun Cemal Erkin; Dışişlerinde 34 Yıl, TTK Basımevi, Ankara 1993, s. 153-154.

²¹ Zafer; 26 Temmuz 1950; Ulus; 26 Temmuz 1950; Milliyet; 26 Temmuz 1950.

²² B.C.A., Belge Tarih ve Sayısı: 21.8.1950, Dosya: F11, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 102.630.9.

²³ Altan Öymen; Değişim Yılları..., s. 555.

²⁴ Hüseyin Bağcı; Türk Dış..., s. 8.

değil bütün milletlerin müşterek kanaatinin bir ifadesi olan dış siyasetimiz hakkında fazla bir şey söylemeye ve Birleşmiş Milletler idealine olan samimi bağlılığımızı tekrara lüzum görmüyoruz. Geleneksel İngiliz ve Fransız ittifakına ve Birleşik Amerika ile en sıkı dostluk ve işbirliğine dayanan, dostluklarına daima sadık kalan, uzak-yakın ve büyük-küçük bütün milletlerin istikbal ve toprak bütünlüklerine her zaman hürmetkâr olan dış siyasetimizin barışçı mahiyeti bütün dünyaca malumdur. Truman Doktrini ve Marshall yardımıyla bu barışçı siyasetimizi desteklediğinden dolayı kendisine milletçe samimi şükran hisleri beslediğimiz büyük dostumuz Birleşik Amerika ile büyük müttefikimiz İngiltere ve Fransa ile siyasi, iktisadi, kültürel münasebetlerimizi, samimi ve anlayış havası içinde her gün daha kuvvetlendirmek en büyük emelimizdir²⁵ şeklinde açıkladı. Görülüyor ki Menderes Hükümeti tarafından okunan bu programa göre, Batı ile olan dostluk ilişkileri dış politikamızın temel taşı olarak görülmektedir. Yine doğunun güvenliği de batı ile kurulan bu dostluk ilişkilerine bağlanmaktadır.

Kore'ye Türk Askeri Gönderilmesine Yurtiçindeki Tepkiler

Kore Savaşı'na katılma kararı, Türkiye'nin DP ile yeni bir dış politika belirlediğinin bir göstergesiydi. Türkiye, cumhuriyet tarihinde ilk kez, hem de kendinden kilometrelerce uzakta, vatandaşlarının adını bile bilmediği bir ülkede savaşa giriyordu. Bu Menderes hükümeti tarafından alınmış “radikal” ve “yeni” bir adımdı²⁶.

DP Hükümetinin Meclise sormadan Kabine toplantısında aldığı kararla Kore'ye asker göndermesi; iktidar ile muhalefetin arasında önemli bir sorun olmuştur. Bu konuda DP grubunda da birkaç milletvekili tarafından itiraz gelmişti²⁷. Kore'ye asker gönderilmesi kararı TBMM tatilde iken alınmış olduğu için kararın TBMM'de onaylanması Kasım ayında gerçekleşebildi.

CHP, Hükümetin bu kararı karşısında önce tereddütlü bir tavır takınmış sonra ülke dışına asker gönderilmesi kararının TBMM'ye ait olduğunu ileri sürerek sadece biçimsel açıdan eleştirmiştir. CHP'ye göre bu karar bir savaş ilanı kararı olarak alınmalıydı²⁸.

²⁵ Kazım Öztürk; Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları, Ak Yay., İstanbul 1968, s. 363-364

²⁶ Hüseyin Bağcı; Türk Dış..., s. 20.

²⁷ Mustafa Albayrak; Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960), Phoenix Yayınevi, Ankara 2004, s. 199.

²⁸ Tevfik Çavdar; Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze), İmge Kitapevi, Ankara 2008, s. 32; Cem Eroğul; Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s. 102; Hüseyin Bağcı; Türk Dış..., s. 24.

Zafer Gazetesi, bu kararı ülkemizin gelecekteki savunmasının garantisi saymıştır. “Kore’ ye asker gönderilmesi hakkında hükümetimizin verdiği karar BM ülküsüne ve müşterek emniyet sistemine bağlı olan medeni dünyada her halde büyük yankılar uyandıracak ve Türkiye’nin bu hareketi her yerde takdirle karşılanacaktır. Türkiye ABD den sonra Kore’ye asker sevk eden ikinci devlettir. Dünyada barış fikrinin muzaffer olması ve insanlığın bundan sonra huzur ve sükûna kavuşması için Kore’de savaşacak kahraman askerlerimize Cenab-i Hak’tan başarılar dileriz. Belki bazı kimseler diyeceklerdir ki Kore nerede, Türkiye nerede? 4500 Vatan evladını Pasifik Okyanusu kıyılarına sevk etmenin manası nedir? Manası şudur ki: Kore’de Dünya barışının mukadderatı bahis mevzuu oluyor. Eğer orada BM ülküsü mağlup olur da müşterek emniyet iflasa sürüklenirse müteceviz artık her yerde başını kaldırmak fırsatı yakalamış olacaktır. Bu gün Kore’ye yapılan saldırının yarın bizim de başımıza gelmeyeceğini temin etmeye imkân yoktur. Bundan dolayıdır ki Kore’ye giden kahraman askerlerimiz hem müşterek dünya emniyetini hem de daha çok milli sınırlarımızı korumaktadırlar”²⁹.

Türkiye’nin en büyük öğrenci örgütü Türkiye Milli Talebe Federasyonu da hükümetin bu kararına destek verenlerdendir³⁰. Türkiye Milli Talebe Federasyonu yayınladıkları bu bildiriye ”Hak ve hürriyet uğrunda girilmiş olan bütün taahhütleri yerine getirmeyi kendine görev sayan bir milletin evlatları olmaktan duyduğumuz gurur sonsuzdur” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu bildirin altındaki imza Can Kıraç’a aitti³¹.

Millet Partisi Genel Başkanı Hikmet Bayur’da “Kendilerinin olan biteni basından ve gazete haberlerinden öğrendiklerini, ancak Cumhuriyet Dönemi’nden sonra ilk kez bir asker gönderme kararının TBMM’de tartışılmadan verilmiş olmasını doğru bulmadıklarını“ ifade ettikten sonra sözlerini şöyle bağlamıştır: ”Kore Savaşı’nın çıkması ve BM’den yardım istenmesi Haziran sonunda yani Meclis toplu iken vaki olmuştu. Hükümet bu keyfiyeti Meclise getirmeyi düşünmediği gibi Meclis tatile girdikten 15 gün sonra asker sevk etme kararını almak zorunda kalabileceğini tahmin dahi etmeyerek Meclisi toplu tutmak lüzumunu bile takdir edememiştir. Bizce hükümet derhal Meclisi toplayarak oradan bir karar almaya

²⁹ Zafer; 27 Temmuz 1950.

³⁰ Metin Toker, DP’nin Altın Yılları 1950-1954, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s. 81. Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke; Düşler ve Entrikalar..., s. 77.

³¹ Milliyet; 27 Temmuz 1950.

mecburdur. Bu fikirler her türlü particilik duygusunun üzerinde kalınarak söylenmektedir³²...” demişti.

Hükümetin aldığı karar hakkında ana muhalefetin düşüncesi CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek tarafından şu şekilde açıklandı: “Neticeleri, iyi veya kötü ne olursa olsun herhalde çok önemlidir. Memleket ve milletin hayati bir meselesi üzerinde bulunduğundan kimsenin şüphesi yoktur. Böyle bir karar almadan önce, DP iktidarı muhalefetin mütalaasına sormak ihtiyaç ve vazifesinden kendini müstağni saymıştır. 4.500 Türk evladı vatan topraklarından binlerce kilometre uzaktaki bir cephede harp hareketlerine iştirak ettirilirken üç milyondan fazla vatandaşın oyuna dayanan muhalefetle istişareye lüzum görülmemiş olması acıdır. Öyle zannediyoruz ki, böyle bir hareketin başka demokratik bir ülkede benzeri bulunmaz. Hükümet, CHP’nin fikrini sormaktan neden kaçınmıştır? Bu suale cevap vermek hakikaten güçtür.

Hükümetin bundan da ağır hatası, Büyük Millet Meclisinden karar almamış olmasıdır. 4.500 askerimizin yurtdışında bir çarpışmaya ve Birleşmiş Milletler adına da olsa, katılmasına hükümet yalnız başına karar verebilir mi? Anayasa ve kanunlar bakımından meclis kararı şarttır, işi sadece siyasi icaplar bakımından mütalaa etsek dahi büyük meclisin kararını almak gene lâzımdır³³”.

CHP lider İnönü, Kore’ye asker gönderme kararı alan hükümetin tutumu hakkında görüşlerini soran Hürriyet Gazetesi muhabirine yıllarca savaş ve barışlar yönetmiş, ülke yönetiminde bulunmuş bir tecrübe olarak duygusal bir yaklaşımda bulunmuştu. İnönü’ye göre önce BM kendi görevini tam yapmalı, üye devletlere yükleyeceği yükümlülükleri müşterek sorumluluk anlayışı içinde eşit dağıtmalı idi. “Aksi halde bir tecavüz karşısında Türkiye’ye yardım edileceği nasıl şimdiden düşünülebilir? Acaba BM teşkilatı “Türkiye tecavüze uğramıştır, kendisine nasıl yardım edeceksiniz?” diye aza devletlerin Kore misalinde olduğu gibi sadece takdirlerine mi müracaat edecektir? İşte memleket hesabına içimi titreten nokta budur” şeklinde endişelerini dile getiriyordu ve ekliyordu: “Arzu edilirdi ki, uzun müddet iktidarda kalmış bir Partinin Başkanı sıfatıyla benim de bu meselede reyime müracaat edilsin. Büyük memleket meselelerinde, hususiyile memleket müdafaası ve harp ihtimallerinde, hükümetin muhalefet partisi ile fikir mutabakatını tecrübe etmesi, memleket birliğini sağlamak için esas

³² Cumhuriyet; 27 Temmuz 1950.

³³ Ulus; 27 Temmuz 1950.

tedbirdir. Hâlbuki bu mesele hakkında hükümet, Büyük Millet Meclisi'nin bile reyini almış değildir...”³⁴.

Başbakan Menderes, 11 Temmuz günü yapılan Meclis toplantısının ardından gazetecilerin Kore'ye asker gönderilmesi ile ilgili sorduğu sorulara, 28 Temmuz 1950 tarihli basın toplantısında cevap vermişti. Başbakan Menderes, verilen kararın bir savaş kararı değil bir sulhu koruma teşebbüs ve kararı olduğunu bu nedenle meclise danışılmasına gerek olmadığını bildirmekteydi³⁵.

Başbakan Adnan Menderes'in bu basın toplantısının, Senatör Fulbright ve Senatör Mundt'in talepleri üzerine ABD Kongresi'nin 09 Ağustos 1950 tarihli toplantı tutanağına geçirildiği, Basın-Yayın Genel Müdürü Vekili Halim Alyot tarafından Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü Basri Aktaş'a hitaben yazılan 21 Ağustos 1950 tarihli yazıdan anlaşılmaktadır. Ayrıca Senatör Fulbright tarafından Başbakan'ın konuşması, Türkiye'de meydana gelen ilerlemelerin bir delili ve bölge için ABD'ye bir teminat olarak nitelendirilmiştir³⁶.

Hükümet adına Başbakan'ın bu açıklamalarına rağmen, muhalefet de kararın alınış biçimini eleştirmekteydi. Osman Bölükbaşı ve Kemal Türkoğlu meselenin meclise taşınması için gensoru verdiler³⁷. Menderes, verilen gensoru ile ilgili olarak “...Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Kore'ye karşı askeri kıta gönderme kararını verdiği zaman başta Birleşik Amerika Devleti olmak üzere diğer bazı üye devletlerin kuvvetleri Kore'de mütecavizlere karşı fiilen harekâta çoktan başlamış bulunuyorlardı. Görülüyor ki, Hükümetimiz, bahis konusu kararını verirken kendisiyle aynı durumda bulunan ve Birleşmiş Milletler Teşekkülüne karşı aynı mükellefiyetlerle bağlı olan diğer üye devletlerin hukukî anlayışlarına ve bu anlayışı dayanan hareket ve tedbirlerine imtisal ve iştirak etmiş ve devletimizin her devirde farik vasfını teşkil eden ahde sadakat 'Ahde Sadakat' vasfını bir kere daha belirtmekten başka bir şey yapmış değildir... Bizim Anayasamızın 26'ncı maddesine... Bizi Anayasamızı ihlâl ederek bir kuvvet gönderdik diyerek buraya getirmek ve anayasamızı ihlâl etmiş bir Hükümet haline düşürmek istiyorlar”³⁸ demiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda; Hükümetin yaptığı hukukî ve siyasi izahatın yeterli olduğuna dair yapılan oylamada 39 ret ve 1 çekimser oya karşı 311 oy

³⁴ Şevket Süreyya Aydemir; İkinci Adam, C. III, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006, s. 296-297.

³⁵ Ayın Tarihi, Temmuz 1950, S. 200, s. 69-74; Şevket Süreyya Aydemir; İkinci Adam..., s. 303-304.

³⁶ B.C.A., Belge Tarih ve Sayısı: 21.8.1950, Dosya: F11, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 102.630.9.

³⁷ Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke; Düşler ve Entrikalar..., s. 88-90; Şevket Süreyya Aydemir; İkinci Adam..., s. 301-302.

³⁸ Faruk Sükan (Derleyen) Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları, (TBMM 1950-1960), Ankara 1992, s. 35,38.

ile hükümetin tutumu kabul görmüştür³⁹. Bu önerenin kabul edilmesi daha sonra Hükümet tarafından TBMM'nin Bakanlar Kurulu'na Kore'ye asker gönderme yetkisi verdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Türkiye'nin Kore'ye asker göndermek için Meclisin oyuna başvurmadan aldığı kararın hukuki yönü hakkında hukukçular arasında da bir anlayış birliği mevcut değildi. Anayasa hukuku Profesörü Ali Fuat Başgil 1 Ağustos tarihli Zafer Gazetesi'nde uygulamanın doğru olduğunu öne sürmüştür⁴⁰.

Türkiye'nin Kore'ye asker gönderme kararına en şiddetli tepki sol örgütlerden gelmiştir. 21 Mayıs 1950'de kurulan, başkanlığını Behice Boran'ın yaptığı Barışseverler Cemiyeti kararı protesto etti ve kararın iptali için meclise başvurdu. Türk Barışseverler Cemiyeti Başkanı Behice Boran ve Genel Sekreter Adnan Cemgil'in imzasıyla 27 Temmuz 1950'de meclise gönderilen dilekçe ile hükümetçe 4500 kişilik silahlı kuvvet gönderme kararının Türk ve BM Anayasasına aykırı olduğu belirtilmekteydi⁴¹. Kore'ye asker gönderme kararı Türk kamuoyunda ise büyük bir sürprizle ve memnunlukla karşılandı. Kararın olumlu karşılandığına yönelik çeşitli telgraflar hükümete gönderildi⁴². Bunlar arasında örnek vermek gerekirse Kayseri'de yapılan toplantı sonrası Başbakan'a bir telgraf gönderilmiştir. "Dünya sulhu ve insan hak ve hürriyetinin muhafazası için hükümetçe verilecek bütün vazifeleri yerine getirmek azim ve kararında olduğumuzu saygı ile arz ederiz"⁴³.

TÜRKİYE'NİN GÜVENLİĞİ İÇİN MİLLETLERARASI İŞBİRLİĞİ ÇABALARI

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na katılmamıştır. Ancak ekonomik ve askeri yönden zayıf çıkarken, Sovyetlerin tehditlerine de maruz kalmıştır. Başta ABD olmak üzere Avrupa ülkelerinden yardım ve destek istemiştir. Böylelikle Türkiye Birleşmiş Milletlere kurucu üye olmuş, Truman Doktrini'nden, Marshall Planı'ndan yardım, Dünya Bankası'ndan kredi, ABD'den askeri yardım almıştır⁴⁴. Ancak Türkiye NATO'ya kuruluş aşamasında alınmamıştır.⁴⁵

³⁹ Metin Toker; DP'nin Altın Yılları..., s. 103;

⁴⁰ Ali Fuad Başgil; 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri, (Çeviren M. Ali Sebük, İ. Hakkı Akın), Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006, s. 79.

⁴¹ Ayın Tarihi, Temmuz 1950, S. 200, s. 8.

⁴² Ayın Tarihi, Ağustos 1950, S. 201, s. 2-3.

⁴³ Milliyet; 01 Ağustos 1950.

⁴⁴ Fahir Armaoğlu; 20. Yüzyıl..., s. 448; Ayhan Kamel; "Türk Rus İlişkileri", Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç, 15-17 Ekim 1997 Sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1999, s. 410.

⁴⁵ Hüseyin Bağcı; Türk Dış..., s. 11.

Rusya'dan gelebilecek bir taarruza karşı endişeli olan bu devletler NATO ittifakı ile bir araya gelerek ortak bir cephe kurdukları halde, bu saldırıya her devletten daha çok hedef teşkil eden Türkiye'nin bu topluluğa girememiş olması memleketimizin dış güvenlik meselesini çok kritik bir noktaya getirmiş bulunuyordu. DP, dış politikasında batı ile birlikte hareket etmeyi en önemli unsur saymaktaydı⁴⁶.

Türkiye'nin Nato'ya Girme Çabaları

1950 seçimleri Türkiye'nin NATO'ya üyelik konusunda resmi başvuru yapması açısından teşvik edici olmuştur. Zira muhalefette bulunan DP, Türkiye'nin NATO'ya üyeliğini hem güvenlik ve hem de Batı ile ilişkilerin geliştirilmesi yönünden bir zorunluluk olarak görüyordu. Bu nedenle iktidarı Türkiye'yi “Batılı Demokratik Cephenin” dışında bırakmakla suçluyordu⁴⁷. Bu eleştirileri dikkate alan İktidar Partisi CHP bir yandan güvenlik endişesi diğer yandan da iç politika kaygıları ile NATO'ya üyelik için ilk başvuruyu 11 Mayıs 1950'de yaptı. Fakat bu başvuru kabul edilmedi. Daha sonra Türkiye'nin iki başvurusu daha reddedildi⁴⁸.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Türkiye'nin NATO'ya girme isteği CHP ve DP'nin ortak dış politik hedeflerinden biriydi. Bayar, İnönü'ye bu konuyu sorduğunda şu şekilde cevap almıştı. “-NATO'ya niçin girmediniz? İnönü, bu sorumdan alınmış göründü.

- Onlar istediler de biz mi girmedik, Celal Bey?

Samimi maksadımı izah ettim, gerçek durumu, NATO'ya girip girmemek konusundaki esaslı fikrini öğrenmek istediğimi söyledim. Zaten verdiği cevaptan anlaşılıyordu ki mukadderatımızı NATO'ya bağlamaktan zarar değil, fayda görmektedir. Bunu sarahatle ifade etti. Esasen benim görüş ve kanaatim de bu yolda idi. Fikir birliği içinde bulunuşumuzdan huzur duydum” diye anlatmıştır⁴⁹.

⁴⁶ Esin Yurdusev; “1945-1989 Döneminde Türkiye ve Balkanlar”, Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç, 15-17 Ekim 1997 sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1999, s. 377.

⁴⁷ Yusuf Sarıay; Türkiye'nin Batı..., s. 93.

⁴⁸ Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke; Düşler ve Entrikalar..., s. 85.

⁴⁹ Celal Bayar; Başvekilim Adnan Menderes..., s. 127-128.

Türkiye'nin Kore Savaşına Katılması

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler ile iktidar değişikliği olmuş fakat dış politikaya bakış değişmemiştir⁵⁰. DP hükümeti NATO'ya girmek için çalışmalara hız verme kararı aldığı günlerde beklenen fırsat DP yönetiminin eline, 25 Haziran 1950 tarihinde geçmiştir⁵¹. Türkiye bu kararı ile ABD'nin ardından kara askeri gücünü Kore'ye gönderme kararı alan ikinci ülkedir. Türk Hükümeti BM Genel Sekreteri'nden gelen yardım talebini değerlendirmiş, 25 Temmuz 1950'de 4500 kişilik bir Tugay gücündeki askeri birliği Kore'ye göndermeye karar vermiştir⁵². NATO'ya girmek için DP hükümeti yeniden başvuruyordu. Bu sefer İngiltere, İtalya ve Amerika üyelik talebimizi destekleyeceklerdi⁵³.

Türk Tugayı 24 Kasım'da başlayan BM Ordusu'nun genel taarruzuna 9'ncü Kolordu'nun ihtiyati olarak katılmıştır. Başlangıçta ilerleyen taarruz 26 Kasım akşamından itibaren 800.000 kişilik Çin Ordusu'nun savaşa katılımıyla önce durmuştur. Sonra geri çekilme başlamıştır. Bu noktada Türk Tugayı'na kritik bir savunma görevi verilmiş, tugay büyük kayıplar vermek pahasına savunma görevini başarı ile yapmıştır.

TÜRKİYE'NİN NATO'YA KATILMASI

Türkiye, her platformda güvenliğini garanti edecek girişimlerini sürdürdü⁵⁴. NATO'nun dışında kalmanın ardından muhtemel bir Akdeniz ittifakının gerçekleşmesi için 24 Mart 1950'de İtalya ile "Dostluk ve Hakemlik Antlaşması" imzaladı⁵⁵. Türkiye, 1951 yılında NATO'ya girme isteği ret olunca ABD'nin, 1939 tarihli Türk-İngiliz-Fransız İttifak Antlaşmasına katılması teklifinde bulunmuştur. ABD bu teklifi kabul etmemiştir. Çünkü ABD, Türkiye'nin üyeliğine iyimser bakmaya başlamıştır⁵⁶.

Türk askeri, Kore Savaşında, Kunuri Muharebeleri olarak anılan muharebelerde kahramanlığını bir kez daha ispat etmiştir. 1950 yılından 1953 Temmuz'una kadar Türk Değişirme Tugayı, kendisine verilen her türlü muharebe görevlerini başarı ile yerine

⁵⁰ Hüseyin Bağcı; Türk Dış..., s. 14.

⁵¹ Mehmet Ali Birand; Can Dündar; Can Dündar; Bülent Çaplı; Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu, Doğan Kitap, İstanbul 2007, s. 62.

⁵² Türkiye NATO'ya üyelik için 11 Ağustos 1950'de ikinci resmi başvurusunu yapmıştır. Mehmet Gönlübol; A. Halük Ülman; A. Suat Bilge ve Diğerleri; Olaylarla Türk..., s. 228-229.

⁵³ Hürriyet; 3 Ağustos 1950.

⁵⁴ Türkiye NATO'ya alternatif olarak Yunanistan, İngiltere, İtalya, Fransa ve ABD'nin bulunduğu bir Akdeniz Savunma Paketi kurulmasını teklif ediyordu. Mehmet Gönlübol; A. Halük Ülman; A. Suat Bilge ve Diğerleri; Olaylarla Türk..., s. 227.

⁵⁵ Yusuf Sarımay; Türkiye'nin Batı..., s. 83.

⁵⁶ Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke; Düşler ve Entrikalar..., s. 104.

getirmiştir. Ancak savaşın gerçek bir galibi olmamış, savaş fiziki olarak başladığı yerde bitmiştir. Kore Savaşı'nda Türk Askeri'nin gösterdiği kahramanlıklar Amerikan kamuoyu'nda süregelen Türkiye aleyhtarlığını tersine çevirmeye başladı. Bundan daha önemli olarak Türkiye'nin petrol bölgelerine yakın olmasının stratejik önemi nedeniyle ABD Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üye olmasını İngiltere ve Fransa'ya teklif etti⁵⁷.

ABD'nin bu teklifi bir çok itirazı getirmiştir. Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika gibi küçük devletler Sovyetlerin tehdidine maruz kalan Türkiye'nin NATO'ya alınması ile Sovyetlerin bu duruma tepki göstermesi ve savaş çıkmasından korktular. Bu devletlerin bakış açısı Türkiye'nin NATO'ya katılmasını geciktirdi⁵⁸. Kore Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin NATO'ya alınması konusunda ABD'nin tavrının değişmesinde Sovyetler Birliği'ne karşı Türkiye'nin set olması ve çıkabilecek muhtemel bir savaşta Türkiye'deki üslere ihtiyaç duyulması sebebiyle, Sovyetlere sınır konumunda olan Türkiye'nin Batı'nın gözünde stratejik önemi artmış olmasından kaynaklanmıştır⁵⁹. Türkiye Batı ile bütünleşmenin anahtarı olarak orduyu kullanarak, Kore'de Amerika'ya verilen desteğin karşılığı olarak Türkiye'nin NATO'ya katılması isteniyordu⁶⁰. Eylül 1951'de Kanada'da NATO toplantısı yapıldı. Bu toplantıya üye ülkelerin dışişleri, savunma ve maliye bakanları katıldı ve önemli kararlar alındı. Türkiye ile Yunanistan'ın teşkilâta katılmalarına, ilk önce üye devletlerin parlamentolarının tasdiki kaydı ile karar verildi⁶¹.

Türkiye'nin NATO'ya Katılmasından Sonraki Gelişmeler İç Gelişmeler

Başbakan Menderes, NATO'ya katılmamız ile ilgili Ajans Press ve Reuters Ajansına verdiği beyanatta şunları ifade etmiştir: “Türkiye'nin eşit hakları haiz bir aza sıfatıyla Atlantik paktına kabulü lehinde Ottawa'da verilmiş olduğunu öğrendiğimiz karar pek tabiidir ki Hükümetçe büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Bu kararın aynı zamanda Türk umumî efkârınca da memnuniyetle karşılanacağından şüphe yoktur. Bu müspet gelişmeye,

⁵⁷ Ömer Kürkçüoğlu; Türkiye'nin Arap Ortadoğu'suna Karşı Dış politikası (1945-1970), AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1972, s. 43.

⁵⁸ Fahir Armaoğlu; 20. Yüzyıl..., s. 519; Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke; Düşler ve Entrikalar..., s. 105.

⁵⁹ Yusuf Sarıncay; Türkiye'nin Batı..., 70-99.

⁶⁰ Emrullah Nutku; Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politikada Yitirdiğim Yıllar (1946-1958) (Siyasi Anılarım), İstanbul 1979, s. 194; Mete Tuncay; “Siyasal Tarih (1950-1960)”, Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980, Yay. Yön. Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, s. 179.

⁶¹ Zeki Mesud Alsan; “Müşterek Emniyetin Tesisi Bakımından Atlantik Camiasının Rolü”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 1953, C. 10, S. 1-4, s. 27.

Hükümetimizin takip etmekte olduğu ve millî bir politika olarak umumî efkârımızın da kuvvetle desteklemekte bulunduğu müstakar ve barışçı ve azimli siyasetin tabii bir neticesi nazarıyla bakmak doğru olur⁶². Başbakan Adnan Menderes, NATO'ya katılmamız sebebiyle TBMM'de yaptığı konuşmada şöyle demiştir: “Muhterem arkadaşlar; bu tarihi günün büyük ehemmiyetini ona layık olan bir birlik ve tesanüt manzarasıyla ve azmi kararlarla tecelli ettirmiş bulunuyorsunuz. Bu güzel azim ve tesanüt manzarasını hiçbir sebeple gölgelemeyelim⁶³.”

Sovyetlerin tehdidi Türkiye'nin batı ile özelde de Amerika ile Truman doktrini ve Marshall Yardımı ile başlatılan süreç NATO'ya üye olunmasıyla tamamlanmış oldu⁶⁴. TBMM'de yapılan tartışmalarda ve kamuoyuna yapılan açıklamalarda Kore'ye Türk askeri gönderilmesinin NATO'ya üye olunmasını sağlayacağını belirtemeyen Başbakan Adnan Menderes, ancak bir yıl sonra yapılan bir röportajda Türkiye'nin NATO'ya katılmasının Kore'ye Türk askeri gönderilmesi ile sağlandığını ifade edebilmiştir⁶⁵.

Türkiye'nin NATO'ya Katılmasından Sonraki Gelişmeler Dış Gelişmeler

Türkiye'nin NATO'ya üye olması Sovyetlerin tepkisine yol açtı. Batılıların Türkiye'de hava ve deniz üssü kurmalarına itiraz ettiler. Bunun üzerine Türkiye, Sovyetlere NATO'nun saldırı amaçlı değil barışçı amaçlar güttüğünü söylemiştir⁶⁶. Türkiye NATO'ya üye olduktan sonra Amerikalı generaller askerî üs ve tesislerimizi teftiş ederek NATO'nun karargâh yeri olarak İzmir limanını uygun bulmuşlardır⁶⁷.

Türkiye'nin NATO'ya üye olmasından sonra Batı faktörü, Türkiye'nin Orta Doğu Arap politikasını daha fazla etkilemeye başlamıştır. 1950'lerin başlarından itibaren, Orta Doğuda Arap ülkelerini Batıyla karşı karşıya getiren her olay zorunlu olarak, Türkiye'yi de bu ülkelere karşı tavrı göstermeye yöneltmiştir⁶⁸.

Türkiye'deki Amerikan askeri varlığının artışı sağlayan anlaşma 1954 yılında imzalanan “Türkiye'de Bulunan Amerikan Askeri Yardım Kurulu Personeline NATO Kuvvetler Statüsü Anlaşmasının Tatbik Edileceğine Dair Anlaşma”dır. Teslimiyetçi bir anlayışla hazırlandığı

⁶² B.C.A., Belge Tarih ve Sayısı: 21.9.1951, Dosya: A6, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 13.76.7.

⁶³ Faruk Sükan (Derleyen) Başbakan..., s. 117.

⁶⁴ Feroz Ahmad; Modern Türkiye'nin Oluşumu, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008, s. 131.

⁶⁵ Hüseyin Bağcı; Türk Dış..., s. 26.

⁶⁶ Ulus; 5 Kasım 1951.

⁶⁷ Cem Eroğul; Demokrat Parti..., s 116-117.

⁶⁸ Ömer Kürkçüoğlu; Türkiye'nin Arap..., s. 49-50.

söylenen bu anlaşmaya göre bu tesislerde Amerikan askeri NATO'ya değil ABD'ye bağlı olacaktır. ABD kendi güvenliğini sağlarken, Türkiye'nin güvenliğini de sağlamış olacaktır⁶⁹.

Türkiye'nin, NATO'ya katıldıktan sonra ikili ilişkileri “tam ittifak” yapısı içerisinde sürdürmesi iki olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. Birincisi Türk dış politikasının Amerikan ipoteği altına alınması, ikincisi de Türkiye'deki bazı askeri üs ve tesislerin Türkiye'nin egemenlik ve bağımsızlığına aykırı bir şekilde Amerika'ya adli kapitülasyonlar sağlamış olmasıdır⁷⁰.

SONUÇ

2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Sovyet tehdidi karşısında, Türkiye batı ülkeleri ile yakınlaşmaya başladığı gibi ABD de Türkiye ile ilgilenmeye başlamıştır. ABD, yeni dünya düzeninde içeriden ve dışarıdan tehdit altında olan ülkeleri destekleme politikası gütmektedir.

2. Dünya Savaşı sırasında Sovyetlerin faaliyetleri Türkiye'ye sıkıntılı bir dönem yaşattı.

Sovyet tehdidi ve bu tehdiye karşı millî güvenliğin sağlanabilmesi maksadıyla ittifak arayışları Türk dış politikasını şekillendiren ana etken haline gelmiştir. Bu nedenle Türkiye için ana hedef batının öncülüğünde kurulan tüm siyasi, askerî ve ekonomik ittifaklara üye olmak olmuştur

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler ile iktidar değişmiş ancak dış politikaya bakış değişmemiştir. İktidara gelen DP hükümeti NATO'ya girmek için çalışmalarına hız verme kararı aldığı günlerde beklenen fırsat DP yönetiminin eline, 25 Haziran 1950 tarihinde geçmiştir. Türkiye Kore'ye asker gönderme kararı ile ABD'nin ardından kara askeri gücünü Kore'ye gönderme kararı alan ikinci ülke olmuştur.

Kore Savaşı'nda Türk ordusu kahramanlığını bir kez daha ispat etmiştir. 1950 yılından 1953 Temmuz'una kadar Türk Değiştirme Tugayı, kendisine verilen her türlü muharebe görevlerini başarı ile yerine getirmiştir. Ancak savaşın gerçek bir galibi olmamış, savaş fiziki olarak başladığı yerde bitmiştir. Kore Savaşı'nda Türk Askeri'nin gösterdiği kahramanlıklar Amerikan kamuoyu'nda süregelen Türkiye aleyhtarlığını tersine çevirmeye başladı.

⁶⁹ Ümit Özdağ; Menderes Döneminde..., s. 47-48.

⁷⁰ Fahir Armaoğlu; “Yarım Yüzyılın Türk Amerikan İlişkileri, 1947-1997”. Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç, 15-17 Ekim 1997 Sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1999, s. 425. Türkiye, ABD'yi emperyalist devlet olarak görmediğinden dolayı 1958-59 yıllarına kadar kamuoyunda, askerî ve idarî çevrelerde Türk-Amerikan Askerî ilişkilerinin Türkiye'nin bağımsızlığını zedelediği yönünde bir istifham olmamıştır. Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke; Düşler ve Entrikalar..., s. 385.

Böylece Türkiye Batı ile bütünleşmenin anahtarı olarak orduyu kullanmış oluyor ve Kore’de Amerika’ya verilen askeri desteğin karşılığında, Türkiye NATO’ya katılmayı bekliyordu. Eylül 1951’de Kanada’da NATO toplantısı yapıldı. Bu toplantı ile üye ülkeler Türkiye’nin ilk önce üye devletlerin parlamentolarının tasdiki kaydı ile karar vermişlerdir.

Türkiye’nin NATO’ya katılması ile birlikte Türk-Batı ile ilişkileri, DP Hükümetleri döneminde Türk-Amerikan ilişkileri şekline dönüşmüştür. Bu durum iki olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. Birincisi Türk dış politikasının Amerikan ipoteği altına alınması ikincisi de Türkiye’deki bazı askeri üs ve tesislerin Türkiye’nin egemenlik ve bağımsızlığına aykırı bir şekilde Amerika’ya adli kapitülasyonlar sağlamış olmasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

A. ARŞİV BELGELERİ

1. Yayınlanmamış Arşiv Belgeleri:

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

B.C.A., Belge Tarih ve Sayısı: 21.8.1950, Dosya: F11, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 102.630.9.

B.C.A., Belge Tarih ve Sayısı: 21.8.1950, Dosya: F11, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 102.630.9.

B.C.A., Belge Tarih ve Sayısı: 21.9.1951, Dosya: A6, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 13.76.7.

2. Yayınlanmış Arşiv Belgeleri:

Faruk Sükan (Derleyen) Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları, (TBMM 1950-1960), Ankara 1992.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Basın ve Matbuat Umum Müdürlüğü: Ayın Tarihi (1950-1957).

B. GAZETELER

Cumhuriyet; 27 Temmuz 1950.

Hürriyet; 3 Ağustos 1950.

Milliyet; 26 Temmuz 1950/ 27 Temmuz 1950/ 01 Ağustos 1950.

Ulus; 26 Temmuz 1950/ 27 Temmuz 1950/ 5 Kasım 1951.

Zafer; 26 Temmuz 1950/27 Temmuz 1950.

C. TETKİK ESERLER

1. Kitaplar :

- AHMAD, Feroz; **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008.
- ALBAYRAK, Mustafa; **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, İstanbul 2004.
- ARMAOĞLU, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi**, Alkım Yay., Ankara 1990.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam**, C. III, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006.
- BAĞCI, Hüseyin; **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gelişme Vakfı Yay., Ankara 2007.
- BAŞGİL, Ali Fuat; **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, (Çeviren. M. Ali Sebük, İ. Hakkı Akın), Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006.
- BAYAR, Celal; **Başvekilim Adnan Menderes**, (Derleyen İsmet Bozdağ) Tercüman Yay., İstanbul 1986.
- BİRAND, Mehmet Ali; Can DÜNDAR; Bülent ÇAPLI; **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Doğan Kitap, İstanbul 2007.
- ÇAVDAR, Tevfik; **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, İmge Kitabevi, Ankara 1999.
- ÇAVDAR, Tevfik; **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, İmge Kitabevi, Ankara 2008.
- EROĞUL, Cem; **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1990.
- ERKİN, Feridun Cemal ; **Dışişlerinde 34 Yıl**, TTK Basımevi, Ankara 1993.
- GÖNLÜBOL, Mehmet; A.Halûk ÜLMAN; A. Suat BİLGE ve Diğerleri; **Olaylarla Türk Dış Politikası**, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1987.
- KAÇMAZOĞLU, H. Bayram; **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, Birey Yayıncılık, İstanbul 1998.
- KARPAT, Kemal; **Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller**, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967.
- MÜTERCİMLER, Erol; Mim Kemal ÖKE; **Düşler ve Entrikalar: Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Alfa Yayınları, İstanbul 2004.

NUTKU, Emrullah; **Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politikada Yitirdiğim Yıllar (1946-1958) (Siyasi Anılarım)**, İstanbul 1979.

ÖYMEN, Altan; **Değişim Yılları**, Doğan Kitap, İstanbul 2004.

Özdağ, Ümit; **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali**, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 2004.

ÖZTÜRK, Kazım; **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Ak Yay., İstanbul 1968.

SARINAY, Yusuf; **Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve Nato'ya Girişi (1930-1952)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

TİMUR, Taner; **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2003.

TOKER, Metin; **DP'nin Altın Yılları 1950-1954**, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991.

TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi**, 4. Kitap (İkinci Bölüm) Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960), Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.

ZÜRCHER, Erik Jan; (Çeviren Yasemin Saner Gönen), **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yay., İstanbul 1998.

2. Makaleler

ARMAOĞLU, Fahir; “Yarım Yüzyılın Türk Amerikan İlişkileri, 1947-1997”, **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç**, 15-17 Ekim 1997 Sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1999, s. 421-440..

ALSAN, Zeki Mesud; “Müşterek Emniyetin Tesisi Bakımından Atlantik Camiasının Rolü”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 1953, C. 10, S. 1-4, s. 1-32.

ÇAKIR, Faruk; “Amerikan Bakış Açısından Türkiye’de 1957-60 Dönemi Siyasal Gelişmeleri ve Türk-Amerikan İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 59, s. 1, 2004, s. 59-88.

KAMEL, Ayhan; “Türk Rus İlişkileri”, **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç**, 15-17 Ekim 1997 Sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1999, s. 409-420.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 28 Ocak – Şubat 2012

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

KÜRKÇÜOĞLU, Ömer; “Türk Demokrasisinin Kuruluş ve İşleyişinde Dış Etkenler (1946’dan bu yana)”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 33, S. 1, 1978, s. 213-247.

OPIE, Redvers; “Amerikan Yardımı ve Kalkınma Meselesi”, (Çeviren Cemal Mihçioğlu) **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 8, S. 1, 1953, s. 85-110.

TUNCAY, Mete; “Siyasal Tarih (1950-1960)”, **Türkiye Tarihi, Cilt 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980**, (Yay. Yön. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul 1992, s. 177-184.

YURDUSEV, Esin; “1945-1989 Döneminde Türkiye ve Balkanlar”, **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç**, 15-17 Ekim 1997 sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1999, s. 373-386.